

“Staromodnost” u jednostavnosti

Pavo Marinković

Odlazak na kazališne premijere postaje stvar koju najčešće valja izbjeći. Tko to zapravo voli? Ja uistinu mislim da ne poznajem nikog normalnog tko uživa u premijerama. Publika dolaznička, autori predstave i glumci nesigurni u svoj posao da je čovjeku neugodno, blazirani razgovori tijekom stanke, dvolične zdravice o možebitnom uspjehu, čestitke koje uglavnom ne dolaze iz samog srca duše, sve u svemu poziv na jedan divan provod u kojem koncentraciju valja sačuvati za one zbog kojih smo uistinu tamo. Zašto sam otišao na premijeru Jupine¹ “Zime jednog lava” ne znam ni sam, valjda me je netko tog dana pozvao, prijatelj Šovo² nabavio karte, možda nisam imao pametnijeg posla, a možda sam jednostavno bio znatizeljan, jer družeći se u kafiću “Gavelle” slušao sam priče kako se glumci muče, kako ih Jupa gnjavi te kako je predstava poprilično staromodna. Pa rekoh sam sebi, ajde da vidim to čudo. Jer, što ćete, s hrvatskim kazalištem nikad ne znaš, ako ne dođeš na premijeru, predstavu možda nikad više nećeš vidjeti.

Prvo što me je dočekalo bila je samozatajna scenografija Miljenka Sekulića sastavljena od dva stolca i nekoliko znakova, nalik nekom putujućem kazalištu. Nakon toga pojavili su se glumci u stilskim kostimima te počeli glumiti. A ja sam na vlastito iznenađenje tu njihovu igru počeo pratiti kao hipnotiziran. Njihova igra donosila mi je jednu priču, u biti pomalo perverznu, o ljubavi, mržnji, prepunu strasti, duhovitih preokreta, na samom rubu mnogih žanrova, a istovremeno sve ih nadilazeći. Posljednji su put glumci moju pažnju držali tako usredotočenom u praškoj predstavi Bernhardova komada “Ritter, Dene, Voss”. Možda iz mene govori moje neiskustvo i neznanje jer ja Goldmanovu dramaturgiju nisam poznavao, no ipak se

ne mogu oteti dojmu da je ovo jedna od najjednostavnijih, a istovremeno i najpametnijih predstava u posljednje vrijeme u našem glumištu. No, vratimo se samoj drami za koju pisac Goldman nalazi nadahnuće u davnom 12. stoljeću.

Ostarijeli kralj Henry II. vodi psihološki rat sa svojom ženom Eleanor od Akvitanije oko nasljednika njegova prijestolja. Od njihova tri sina, svatko ima svog kandidata, a sinovi pak istovremeno kuju urote jedan protiv drugog. Sve to neizbježno i predvidivo vodi u nesreću, ali mnoštvo preokreta, dramskih obrata te briljantne duhovitosti odgađaju dramske odluke te gledatelja uvijek ponovno šarmiraju i iznenaduju. Stalni sukobi želje za vladanjem i ljubavi lišeni su morala, a pregršt dramskih iznenađenja najzačudniji je način na koji Goldman slika svoje likove. Ključ životnosti ovakve priče u odsutnosti je moraliziranja te u motivaciji likova, koja ponajprije počiva na najsnažnijim ljudskim osjećajima.

Uvijek se sjetim šjor Ranka Marinkovića te jednog njegova predavanja. Naime, profesor nam je postavio pitanje zašto Jago čini Otelu to što mu čini. Dok smo mi počeli izmišljati razne razloge i motive mudri nas je profesor prekinuo i rekao da Jago to čini jednostavno zato što je takav. Ne treba postojati razlog za osjećaj, treba postojati životni karakter kojemu vjerujemo i upravo na tome počiva Goldmanov komad. Njegovo je majstorstvo i u tome što situacijama lišenim morala dodaje nevjerovatnu duhovitost tako da dramske situacije postaju ne samo šarmantnije nego i životno uvjerljivije. Zbog tolike inteligentnosti Goldmanova komada čini mi se da se radi o djelu koje je na baš svaki način univerzalno. Ono živi bez ikakvog ideološkog podteksta, a provokacija koju nudi u ovom je trenutku mnogo više estetska nego li traži svoja uporišta u nekakvoj hrvatskoj zbilji. Pitanja koja ovo djelo postavlja tiču se baš svakog vremena, ali kako samo djelo uprizoriti uistinu je pravi izazov za duboko provincijalni trenutak kazališne estetike u nas. Pri tome mislim na plutanja koja smisao vide u politički estradnoj estetici s jedne strane te istraživačko-eksperimentalno eskapističkoj s druge. A ni jedna od njih niti poznaje, niti želi poznavati život oslanjajući se ili na ideologijske ili na trendovske trenutke. I zbog toga sam s Jupine predstave otišao zadovoljan.

Redatelj Juvančić svoju je zamisao, kao što sam već rekao, temeljio na krajnjoj jednostavnosti. Potpuno se pritajio te sav svoj dar usmjerio gotovo isključivo glum-

¹ Joško Juvančić

² Filip Šovagović

cima, no točnije je reći, Goldmanovu tekstu. U tome se i sastoji "staromodnost" predstave te jedan simpatični prkos koji izlazi iz takvog nesvakidašnjeg koncepta te je stoga i moja radost velika jer "staromodne" predstave u Hrvata zadnjih su godina uistinu bile dosadne i u pravom smislu riječi staromodne. A u ovom se slučaju zapravo radi o modernoj predstavi koja u prvom redu pristupa tekstu i glumcu, ali na suvremen i nimalo površan način.

Glumci su uistinu vrlo dobri, a razlog tome, čini mi se, nije isključivo temeljit Juvančićev posao nego i način na koji su njihove uloge napisane. Ne mislim samo na slojevitost samih karaktera nego i na prepoznatljivost u kontekstu vremena u kojem živimo. Gotovo nam svima u ovom trenutku više odgovara surovost, okrutnost i duhovne perverzije britanskog pisma nego li moralnim dvojabama raspolovljeni germanski junaci. U takvim je okolnostima najviše prostora dobio Dragan Despot kao kralj Henry II. kojeg je u istoimenom filmu A. Harveya odigrao Peter O'Toole. No, upravo je Despot, tumačeći osobu dosta godina stariju od njega samoga, povremeno bivao i ponešto nesigurnija karika u lancu sjajne glume u ovoj predstavi. Iako vrlo točan u emotivnim stanjima, inteligentan u reakcijama, Dragan Despot je, čini mi se, povremeno zaboravljao da se ne nalazi na sceni zagrebačkog HNK, gdje je prvak i gdje je kod kuće, nego na mnogo manjoj i intimnijoj "Gavellinoj" pozornici. To se odnosi na pre naglašavanje stanja u nekim emotivnim trenucima, pokretima kojim je "glumio" stariju osobu te promjenama glasa kojim je prikazivao istrošenost jednog starog kralja. No, on je svaki put točan i svjestan što glumi, ovdje se ne radi o nesporazumu nego o glumčevoj nesigurnosti, čini mi se da je jedini njegov problem iskustvo te da će svojom darovitošću u svakoj novoj reprizi biti sve bolji i bolji. Više nego sjajna je Helena Buljan u ulozi njegove supruge Elanor. Možda je ova uloga, ne

Helena Buljan, Filip Šovagović

bih je htio uvrijediti, i njezina životna, ali u svakom slučaju upozorava da ova velika hrvatska glumica nije onoliko iskorištena koliko bi trebala biti. Ne bih želio biti povjesničar hrvatskoga glumišta jer mi za to nedostaje odgledanih predstava, ali posljednji put sam je gledao da tako briljira u legendarnoj Magellijevoj inscenaciji Beaumarchaisa i Von Horvatha *Ludi dani*. Cijelu kompleksnost jednog okrutnog, a istovremeno senzibilnog karaktera koji voli, mrzi, spletkari, prikazala je toliko uvjerljivo, duhovito, pametno, iznutra, a istovremeno toliko životno. U vrlo efektivnim, sjajno napisanim ulogama njihove djece nastupili

su Filip Šovagović, Rakan Rushaidat i Robert Ugrina. I dok je Filip konačno po drugi put zaredom napravio sjajnu ulogu (sjetimo se Šure iz "Zlatnog teleta") te pokazao da i u kazalištu ima golem potencijal (ako hoće), dva mlada glumca uistinu su napravila odličan posao. Zaigranog infantilnog i razmaženog očeva ljubimca Johna sjajno je prikazao Rakan Rushaidat, dok je Robert Ugrina nimalo lošiji kao nevoljeni pokvareni Geoffrey. Njihova podmetanja, spletkice, međusobni psihološki ratovi predstavljaju osobito uzbudljive i šarmantne dijelove predstave. Bojana Gregorić, iako točna, nesumnjivo darovita, nije ni mogla doći glumački do izražaja kao njezini mladi kolege. Njezina je uloga Alais, francuske princeze, Henryeve ljubavnice te buduće mlade jednog njegovog sina napisana pasivnije, a Bojana povremeno ima sličan glumački problem kao i Despot, preuzimajući katkada njegovu preekspresivnost. Mladi Roland Žlabur vrlo je dobro i duhovito prikazao njezinog brata, francuskog kralja Filipa, iako nije imao toliko glumačkog prostora kao Šovagović, Rushaidat i Ugrina.

Za kraj, vrlo je ugodno bilo odgledati predstavu nakon koje se toliko toga lijepoga može napisati o piscu i glumcima. Hvala redatelju na tome.